

અગ્નિપથ

વર્ષ : ૦૬ • અંક : ૧૮

સ્થાપક તંત્રી : અરવિંદ રાણા

• તારીખ : ૧૫-૧૧-૨૦૧૭ બુધવાર

• વાર્ષિક સહયોગ : રૂ. ૨૦૦ • પાના : ૪

વૈદિક પરિવાર દ્વારા આર્યસમાજ, ગાંધીનગર ખાતે મહર્ષિ દયાનંદ નિર્વાણ દિન નિમિત્તે સ્વામી શાંતાનંદજી સરસ્વતીનું વ્યાખ્યાન યોજાયું

(મહેન્દ્ર ગાંધી દ્વારા)

ગત ૩૦ મી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૭ના રોજ સાંજે આર્યસમાજ ગાંધીનગર ખાતે મહર્ષિ દયાનંદ નિર્વાણ દિન નિમિત્તે સ્વામી શાંતાનંદજી સરસ્વતીનું વ્યાખ્યાન યોજવામાં આવ્યું હતું. આ કાર્યક્રમનો પ્રારંભ વૈદિક યજ્ઞથી કરવામાં આવ્યો હતો. યજ્ઞ કાર્ય પંડિત શૈલેન્દ્રજી શાસ્ત્રી દ્વારા સંપન્ન કરવામાં આવ્યું હતું.

યજ્ઞ બાદ વૈદિક પરિવારના મેનેજીંગ

સભાના પ્રમુખ શ્રી સુરેશચંદ્રજી અગ્રવાલે પોતાના વક્તવ્યમાં મહર્ષિ દયાનંદ નિર્વાણ દિન પ્રસંગે પ્રત્યેક વ્યક્તિને સંકલ્પબદ્ધ થઈ આત્મચિંતા કરવા અનુરોધ કર્યો હતો. સ્વયં ઉત્તમ બનવા, આર્યસમાજના નિયમોનું યથાવત પાલન કરવા તથા શારીરિક, આત્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિ માટે પ્રયત્નશીલ રહેવા પ્રેરણા આપી હતી. પ્રવચનને અંતે તેમણે ઋષિના 'કૃષ્ણવન્તો વિશ્વમ આર્યમ્'ના

ટ્રસ્ટી શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ગાંધીએ મંચસ્થ વિદ્વાનો, અતિથિઓ તથા ગાંધીનગરના વૈદિક પરિવાર તથા આર્યસમાજ, ગાંધીનગર સાથે જોડાયેલા શ્રોતાજનોનું હાર્દિક સ્વાગત કર્યું હતું.

મુખ્ય વક્તા તરીકે કચ્છનાં ભવાનીપુર સ્થિત વૈદિક ગુરૂકુળનાં આચાર્ય સ્વામી શાંતાનંદજી સરસ્વતી ઉપસ્થિત રહ્યાં હતા. તેમણે મહર્ષિ દયાનંદના પ્રિય મંત્ર 'વિશ્વાનિ દેવ સવિત.' નો પાઠ કરી મહર્ષિ દયાનંદના ઉત્તમ ગુણોને પોતાના જીવનમાં ધારણ કરવા એ જ તેમના પ્રત્યે સાચી શ્રદ્ધાંજલિ છે તેમ જણાવ્યું હતું. કેવળ દયાનંદને માનીએ નહીં, પરંતુ દયાનંદની વાતોને પણ માનીએ અને સ્વયંને આર્ય બનાવીએ. મહર્ષિ દયાનંદ પ્રત્યેક આર્યને પંચ મહાયજ્ઞનું અનુષ્ઠાન કરવાનો આદેશ આપ્યો છે. આ પંચ મહાયજ્ઞ ક્યા ક્યા

છે તથા તેનું શું મહત્વ છે તે દર્શાવી સૌને તેનું પાલન કરવા પ્રેરણા આપી હતી. તેમણે કહ્યું હતું કે દરેક વ્યક્તિ વિદ્વાન ન બની શકે પણ દરેક વ્યક્તિ ધાર્મિક અવશ્ય બની શકે છે. તેમણે ધર્મની સરળ વ્યાખ્યા સમજાવી સૌને ધાર્મિક બનવા પ્રેરણા આપી હતી. ધર્મને સાચા અર્થમાં જાણવા માટે તેમણે મહર્ષિ દયાનંદનાં અમર ગ્રન્થ સત્યાર્થ પ્રકાશનું અધ્યયન કરવા

ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું. પોતાના વક્તવ્યને અંતે સ્વામી શાંતાનંદ સરસ્વતીએ કહ્યું હતું કે અંતમાં જ્યાં જવાનું છે તેની પૂર્વતૈયારી કરવામાં બુદ્ધિમાની છે. આથી દાન, સેવા, વેદ વિદ્યાનો પ્રચાર, સમયદાન આપી પાપકર્મથી બચી પુણ્યકાર્યો કરવા પર તેમણે ભાર આપ્યો હતો. સાર્વદેશિક આર્યપ્રતિનિધિના

સ્વપ્રને પૂર્ણ કરવા 'કૃષ્ણવન્તો સ્વયં આર્યમ્' અર્થાત સ્વયંને શ્રેષ્ઠ બનાવવા અનુરોધ કર્યો હતો.

ગાંધીનગરના કોલવડા સ્થિત આયુર્વેદિક હોસ્પિટલના પૂર્વ વરિષ્ઠ વૈદ્ય શ્રી ધર્મેન્દ્રભાઈ પટેલ કે જેઓ વેદવિજ્ઞાન પ્રતિષ્ઠાન-આર્યગ્રામ, રાંધેજાના મુખ્ય સંયોજક તરીકે સેવા આપી રહ્યાં છે, તેમણે આર્યગ્રામ, રાંધેજા સંસ્થાનો પરિચય વિસ્તારથી આપ્યો હતો. તેઓએ ઓર્ગેનિક આહારનું મહત્વ સમજાવી ગૌમાતાનું મહત્વ બતાવ્યું હતું.

અન્ય મહાનુભાવોમાં અગ્રણી ગુજરાતી સાહિત્યકાર ડો. કેશુભાઈ દેસાઈએ મહર્ષિ દયાનંદ સરસ્વતીજીના જીવન તથા કાર્યો પર પ્રકાશ પાડી સાચા અર્થમાં નિર્વાણ દિન ઉજવવા કહ્યું હતું.

અગ્નિપથ પાશ્ચિક પત્રિકાના તંત્રી તથા વૈદિક પરિવારના ટ્રસ્ટી શ્રી અરવિંદભાઈ રાણાએ વૈદિક પરિવાર દ્વારા છેલ્લા ચાર માસ દરમ્યાન કરવામાં આવેલ ધાર્મિક, શૈક્ષણિક તથા સેવાકીય પ્રવૃત્તિ અંગેનું પ્રેઝન્ટેશન પ્રસ્તુત કર્યું હતું.

આર્યસમાજનાં મંત્રી શ્રી ભરતભાઈ અગ્રવાલએ પણ મહર્ષિજીના જીવન પર સંક્ષિપ્તમાં ઉદ્બોધન કર્યું હતું.

વ્યક્તિગત હાનિઓ માટે, વ્યક્તિ અમુક સીમા સુધી જ બીજાને સહન કરી શકે છે, ક્ષમા કરી શકે છે

ભૂમિકા: વ્યક્તિગત સહનશીલતા એ સર્વોત્તમ ઉપલબ્ધિ છે.

(૪૩) વ્યક્તિગત હાનિઓને માટે ક્ષમા કરવી જોઈએ.

કોને, ક્યારે, ક્યા વિષયમાં, ક્યા સ્તર સુધી ક્ષમા કરવી જોઈએ, સહન કરવું જોઈએ, આ વિષય ઘણો ગંભીર, દાર્શનિક અને આધ્યાત્મિક છે. વ્યક્તિગત હાનિઓ માટે, વ્યક્તિ અમુક સીમા સુધી બીજાને સહન કરી શકે છે, ક્ષમા કરી શકે છે.

માત્ર વ્યક્તિગત દષ્ટિકોણથી હાનિ થાય તો તે સહન કરવી જોઈએ. ઉદાહરણ જોવું હોય તો સ્વામી દયાનંદજીનું ઉદાહરણ જોઈ શકો છો. આપણે સાંભળીએ છીએ, વાંચીએ છીએ કે ગાળ દેનારી એક વ્યક્તિને તેઓ મીઠાઈ મોકલે છે. તેની ગાળ દેવાથી તેઓને વ્યક્તિગત રૂપથી કોઈ હાનિ થઈ રહી ન હતી. ગાળ દેનાર મુખ માણસ હતો. પ્રતિષ્ઠિત નહોતો, સમૃદ્ધ નહોતો કે જેથી સમાજમાં કોઈ પ્રભાવ પડે.

ભૂમિકા: આચાર્યજી રાષ્ટ્રીય કર્તવ્યોનો નિર્દેશ કરી રહ્યાં છે.

(૪૪) સમાજ અને રાષ્ટ્રની હાનિને સહન ન કરવી જોઈએ.

સહન કરવાનો ઉપાય સાંસારિક ક્ષેત્રમાં ન ચાલે, ક્ષત્રિયોમાં ન ચાલે, વૈશ્યોમાં ન ચાલે પરંતુ બ્રાહ્મણોમાં ચાલી શકે છે. બ્રાહ્મણ પણ અન્યાયને એક સીમા સુધી જ સહન કરશે, એક સીમા પછી તે સહન નથી કરતો.

તે સીમા શું છે? જ્યારે સમાજને હાનિ થાય છે, રાષ્ટ્રને હાનિ થાય છે, તે અન્યાય સહન કરવાથી જન-જનમાં કુપ્રભાવ પડે છે, તેને તે સહન નથી કરતો. પંડિતોએ, અંધવિશ્વાસી વ્યક્તિઓએ એવાં કાર્યો કર્યાં છે જેનો સમાજ ઉપર ખોટો પ્રભાવ પડ્યો છે. મહર્ષિ દયાનંદજીએ તેવા લોકો પ્રતિ પોતાના તરફથી ખૂબ ગર્જના કરી, ખૂબ ધમકીઓ આપી. પોતાના પુસ્તકોમાં કઠોર શબ્દોનો પ્રયોગ કર્યો.

(૪૫) સમાજ અને રાષ્ટ્રને હાનિ પહોંચાડનારાઓને ક્ષમા મળવી ન જોઈએ.

જ્યાં કોઈ વ્યક્તિથી સામાજિક અને રાષ્ટ્રીય દોષ થતાં હોય, જેનાથી સમાજના મોટા વર્ગને હાનિ પહોંચી રહી હોય, અનર્થ થઈ રહ્યો હોય, ત્યાં ક્યારે, કેટલી માત્રામાં, કેટલા સ્તર સુધી ક્ષમા કરવામાં આવે, સહન કરવામાં આવે, ધૈર્ય રાખવામાં આવે, એ એક વિભજ્ય-વચનીય વિચારનો વિષય બની જાય છે.

અમુક વ્યક્તિ જ્યારે અત્યંત અનિષ્ટકારી કાર્યો કરનારાઓને ક્ષમા કરે છે, તેની ઉપેક્ષા કરે છે તો આ ઘણું હાનિકારક થઈ જાય છે. તેથી જ્યાં સામાજિક, રાષ્ટ્રીય હાનિઓની વાત હોય છે, ત્યાં જોવામાં આવ્યું

સહન કરવાનો ઉપાય સાંસારિક ક્ષેત્રમાં ન ચાલે, ક્ષત્રિયોમાં ન ચાલે, વૈશ્યોમાં ન ચાલે પરંતુ બ્રાહ્મણોમાં ચાલી શકે છે.

છે કે મોટે ભાગે ક્ષમા કરવામાં આવતી નથી. તેની ખૂબ જ નિંદા કરવામાં આવે છે, પ્રતાડના કરવામાં આવે છે, શોક વ્યક્ત કરવામાં આવે છે. આ જોવું હોય તો સ્વામી દયાનંદજીના ગ્રન્થોમાં જોઈ શકો છો. પૌરાણિકો પ્રત્યે, પોપો પ્રત્યે, પખંડીઓ પ્રત્યે, અંધવિશ્વાસીઓ પ્રત્યે કેવા ભયંકર કઠોર શબ્દો લખેલાં છે કે ગર્ભમાં જ તેઓ કેમ ન મરી ગયા.

વિશેષ કરીને જે વ્યક્તિ દુષ્ટ સ્વભાવનો છે, યોજનાબદ્ધ રૂપમાં અત્યંત હાનિ કરવાના ઉદ્દેશ્યથી, અત્યંત ખોટી દલીલ કરીને અથવા વિશાળ ષડયંત્ર રચીને મિથ્યા આરોપો લગાવીને ઘણી મોટી સામાજિક હાનિ કરવાના દષ્ટિકોણથી કુકૃત્યોને કરે છે અને સમસ્યાઓ પેદા કરે છે, તો એવી વ્યક્તિને ક્ષમા કરવી એ હાનિકારક થઈ જાય છે. દુષ્ટોનાં કુકૃત્યોને જો વ્યક્તિ ક્ષમા કરે છે તે તે ક્ષમા નથી હોતી. તે ગુણ નહિં પરંતુ અવગુણ થઈ જાય છે. સમાજ, રાષ્ટ્રને માટે ઘાતક કાર્યોને કરનારી વ્યક્તિઓને તો કદાપિ ક્ષમા ન કરવી જોઈએ. તેઓને તત્કાળ રોકવાં જોઈએ. જેવી રીતે ઈશ્વર, રાજા અને ન્યાયાધીશ તેઓને સજા કરી કુકૃત્યોથી રોકે છે, તે જ તો એ લોકો પર દયા કરી એવું માનવું જોઈએ. (કમશ:)

આપણા શરીરમાં કોઈ આંતરિક ખામી હોય તો તેની અસર વાળ અને ચામડી બંને પર જોવા મળે છે

‘વાળ’ એ યુવાનીનું ઘરેણું છે. વાળા ઓછા હોય કે સ્વસ્થ ન હોય તો તે જુવાન એક જાતના તનાવમાં રહે છે. સુંદર, ઘાટીલા, ચમકીલા વાળ હોય એ વ્યક્તિનો આત્મવિશ્વાસ કાંઈક ઓર જ હોય છે.

વાળ અને ચામડી એ આપણા શરીરનાં અરીસા સમાન છે. આપણા શરીરમાં કોઈ આંતરિક ખામી હોય તો તેની અસર વાળ અને ચામડી બંને પર જોવા મળે છે. કુદરતે આપેલ વાળને આપણે યોગ્ય કાળજીથી સાચવવા એ આપણી જવાબદારી છે. તમે સમાજમાં જોતા હશો કે ઘણા વૃદ્ધ વ્યક્તિઓનાં વાળ પણ એવા અડીખમ ઉભા હોય છે અને એમના માથાની શોભા વધારતા હોય છે. જ્યારે આજના આ યુવાનો વારેઘડીએ માથામાં હાથ ફેરવવાની સ્ટાઈલો મારતા હોય છે પણ માથામાં વાળ માંડ ગણીને થોડા !

વાળ બગડવાનું મોટું કારણ એટલે આજના આ સ્પર્ધાત્મક યુગમાં આગળ નીકળવાની ઘેલછા ! તેમજ સમયે, કસમયે જે મળ્યું તે હોઈયા કરીને પેટપૂજા કરી લેવાની ! પછી તે ભલે ને નકામું - શરીરને બગાડનાર ન હોય !

આજની આ તનાવગ્રસ્ત લાઈફ સ્ટાઈલ, સમયનો અભાવ, ખાવા-પીવાનો યોગ્ય સમય ન જળવાવો તેમજ આજના આ હેલ્મેટ યુગમાં ચાર રસ્તા આવ્યાને હેલ્મેટ ચડાવી અને પછી કાઢી નાંખી ! ઝડપથી થતી આ ક્રિયામાં કેટલાય વાળનાં અંતિમ સંસ્કાર થઈ જાય છે તે જોયું છે ! વાળ ઉતરવાના અન્ય પણ કારણો છે જે નીચે મુજબ

- ૧) તમાકુ, બીડી, સીગારેટ જેવા વ્યસનોથી પણ વાળ ખરે છે.
- ૨) બહેનોના રોગો જેવા કે શ્વેતપ્રહર, રક્તપ્રહર, કસુવાવડ, રજ: નિવૃત્તિકાળ અને સુલિકાકાળ દરમિયાન પણ વાળ ખરતા જોવા મળે છે.
- ૩) ટાઈફોઈડ, મેલેરિયા, કમળા જેવી બીમારીમાંથી ઉભા થયા પછી પણ વાળ એટલા જ ઉતરે છે.

- ૪) કેટલાક રોગોના લક્ષણરૂપે પણ વાળ ખરે છે, જેમ કે ગ્રહળી, થાઈરોઈડ નામની અંતઃસ્ત્રાવી ગ્રંથીના સ્ત્રાવમાં ઘટાડો વિ.
- ૫) વ્યવહારમાં હિસ્ટરેક્ટોમી (ગભાંશય કાઢી નાખ્યું હોય) તેવી બહેનોને વાળ ખરવાની સમયા ખૂબ જ રહેતી હોય તેવું જોવામાં આવે છે.
- ૬) આહારમાં પ્રોટીન, લોહતત્વ, કેલ્શિયમની ઉણપ તથા કેટલીક દવાઓની આડઅસરથી પણ વાળ ખરે છે.
- ૭) વાળા ઓળવાની ખરાબ પદ્ધતિ જેમ કે વારંવાર કાંસકાથી ખૂબ જ જોશથી વાળના દુશ્મનની જેમ ગૂંચ કાઢવી. જેનાથી વાળના મૂળમાં ખેંચાણ થઈ વાળ તૂટે છે.

- ૮) આજની આ ભાગદોડવાળી જીવન પદ્ધતિ તેમજ ફાસ્ટફુડીયા આહારનું સેવન આ બધાથી ત્રિદોષ પ્રકૃવિત થઈને વાળને નષ્ટ કરવાનું કાર્ય કરે છે.
- ૯) લાંબા સમય સુધી ખોડાની ચિકિત્સા ન કરવાથી તે આરૂષિકા નામના રોગમાં પરિણમે છે.

આમ, વાળ ઉતરવાના કારણો જાણ્યાબાદ તેમાંથી કોઈપણ કારણ હોય તો તેની યોગ્ય ચિકિત્સા વૈદ્ય પાસે કરાવવી.

ચાલો ત્યારે નવા વર્ષે આપણે શપથ લઈએ આપણે આપણા જેટલા પણ વધેલા વાળ છે તેને સાચવવાની ! ક્યાંથી શરૂઆત કરીશું ?

- ૧) સવારે સૂર્યોદય પહેલાં ઉઠીશું.
- ૨) પ્રાતઃ કર્મ પતાવી પ્રાણાયામ-યોગાસન ૧૦-૧૫ મિનિટ કરવા અથવા તો હળવો વ્યાયામ કે ચાલવાની કસરત કરવી. જેથી શરીરને પૂરતો ઓક્સિજન મળે.
- ૩) ચા-કોફી-દૂધ જે લેતા હોય તે લેવું. સાથે નાસ્તામાં પૂરતા પોષકતત્વ મળે છે કે નહીં તે વિચારીને નાસ્તો લેવો.
- ૪) વાળને અઠવાડિયામાં બે વખત ધોવા જોઈએ તેમજ ઓછામાં ઓછી બે વાર તેલની માલિશ કરવી.
- ૫) તેલ નાંખ્યા વિના માથાના વાળ સાબુ કે શેમ્પીથી સાફ ન કરવા.
- ૬) માથાના વાળ જોરથી રગડવા નહિં. ભીનાવાળને આગળ કરી ઝાટકવા નહીં (અનુ. પાન-૩ ઉપર)

કર્મ કરતા રહો

જીવન એટલે કર્મ, શ્વાસ શરૂ થાય ત્યારથી માંડીને શ્વાસ સમાપ્ત થાય ત્યાં સુધીનાં કાળને આપણે જીવન કહીએ છીએ. આ જીવનકાળની પ્રત્યેક ક્ષણે માનવ કાંઈને કાંઈ કરતો રહે છે. કર્મ કર્યા વગર એક પણ પણ રહી શકતો નથી અને કર્મ થયું તો તેનું ફળ પણ લખાણું. માનવ માટે સંસારમાં ખરી ફસામણી છે. તેથી જ સંત, સાધુ, સન્યાસી સંસારથી અળગા રહે છે અને આપણને પણ દૂર રહેવા કહે છે. કાજળની કોઠી જેવો આ સંસાર છે. તેમાં રહેવાનું અને કાજળથી ખરડાવવાનું નહિ ખૂબ અઘરું કામ છે. માણસ જાણે છે કે આ સંસારની કાજળ કોઠીમાં પડેલો કોઈ માનવી ખરડાયા વગર રહ્યો નથી. તો શું કરવું? ભાગી છૂટવું? પણ તેની હિંમત નથી. કારણ પ્રકૃતિનું પ્રલોભન. એટલે મને કમને ખરડાવાનું સ્વીકારવું જ રહ્યું.

સંસારનું કાજળ એટલે કર્મ, શું સંસારમાં કર્મ વગર રહી શકાય? ના એ શક્ય જ નથી. કર્મ સિવાય ઉગ્રતિનો કોઈ માર્ગ માનવ માટે છે જ નહીં, તો શું? એવો કોઈ રસ્તો છે ખરો કે કર્મ કરવા છતાં કર્મના ફળથી બચી જવાય? હા, એનો ઉપાય પણ છે. કુર્વન્નેવેહ કર્મણિ, ન કર્મ વિપ્યતે નરે. કર્મ કરતા રહે, કર્મ તેને લોપણે નહિ. આ વાત ઈશોપનિષદના ઋષિ કહે છે તેથી તે માનવી જ રહી. ઈશાવાસ્યમ્ ઈદં સર્વયત્કિંચજગત્યાં જગત. આ સંપૂર્ણ જગત ઈશ્વરથી છવાયેલું છે. જગતના કણ કણમાં ઈશ છે. ઈશ્વર નહિ હોય એવો એક અણું પણ આ બ્રહ્માંડમાં નહિ મળે. આપણે તો નિરંતર ઈશ શક્તિના મહાસાગરમાં તરીએ છીએ. આપણી આગળ પાછળ, ઉપર નીચે, નજીક દૂર સર્વત્ર ઈશ્વર વિદ્યમાન છે. આપણે જ્યારે કર્મ કરીએ છીએ ત્યારે અનેક વ્યક્તિ અને વસ્તુઓનાં સંપર્કમાં આવીએ છીએ. ઈશ્વર કહે છે કે ત્યાગ ભાવથી કર્મ કરો. જ્યારે માણસ પોતાના સમસ્ત કર્મોનું ભૌતિક ફળ ન ઈચ્છે અને કર્મો ઈશ્વરને સમર્પિત કરી દે ત્યારે તે કર્મનાં ફળથી બચી શકે છે. આને નિષ્કામ કર્મ કહેવાય છે. જો આપણે સંસારમાં રહીને કર્મ કરતા કરતા તેના ભૌતિક ફળથી બચવું હોય તો હંમેશા શુભ કર્મો ઈશ્વરને સમર્પિત કરીને નિષ્કામ ભાવે કરવા જોઈએ.

- ધનશ્યામસિંહ યુગાસમા, પ્રમુખ-આર્યસમાજ, મોરબી

જે વિદ્યા વળે તે મનુષ્યને અક્ષર બ્રહ્મનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તે પરા વિદ્યા છે

વિદ્યા શબ્દ વિદ્ ધાતુથી બનેલ છે. 'વિદ્' સત્તાયામ, 'વિદ્' વિચારણે, 'વિદ્' જ્ઞાને અને 'વિદ્' લાભે. કોઈપણ વસ્તુનું યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું તેને વિદ્યા કહેવાય. 'સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે' વિદ્યા એ જ છે કે જે મુક્તિ અપાવે. લોક અને પરલોકને સુધારે તે વિદ્યા. યજુર્વેદનાં ૪૦માં અધ્યાયમાં પણ કહ્યું છે કે જે મનુષ્ય વિદ્યા અને અવિદ્યાના સ્વરૂપને સાથે-સાથે જાણે છે તે કર્મ અને ઉપાસનાથી મૃત્યુને તરી જઈ યથાર્થ જ્ઞાન વડે મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી લે છે.

લોખો પ્રાણીઓમાં માનવ સર્વશ્રેષ્ઠ છે કારણ કે તેની પાસે વિદ્યારૂપી અક્ષર છે. જેથી બીજા પ્રાણીઓને પરાસ્ત કરી દે છે, બીજા પ્રાણીઓ તેનો સામનો પણ કરી શકતા નથી. કોઈ કવિએ સાચું જ કહ્યું છે કે - હાથી જેવા વિશાળ પ્રાણીને વશમાં કરવા માટે મનુષ્યએ નાના અંકુશરૂપી વિદ્યાનો પ્રયોગ કર્યો છે. ગાઢ અંધકારને સમાપ્ત કરવા માટે દીપકનો

સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે
- મહેન્દ્ર ગાંધી

પ્રયોગ કર્યો છે. શું તમે વિચારી શકો છો કે પર્વત કેટલો મોટો હોય છે અને વજ્ર કેટલું નાનું?

આકાશનું આભૂષણ ચંદ્રમા છે. નારીનું આભૂષણ પતિ છે, પૃથ્વીનું આભૂષણ રાજા છે પરંતુ વિદ્યા બધાનું આભૂષણ છે. વિદ્યા માતાની જેમ રક્ષા કરે છે, પિતાની જેમ હિતકાર્યોમાં નિયુક્ત કરે છે, દુઃખને દૂર કરી પત્નીની જેમ આનંદ પ્રદાન કરે છે. ચારે દિશાઓમાં કિર્તી ફેલાવે છે, ધનની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. કલ્પવૃક્ષની જેમ વિદ્યા શું નથી આપતી? બધું જ તો પ્રદાન કરે છે. વિદ્યા વિનયથી શોભે છે. આ આપણને પવિત્ર કરનારી છે. ચાણક્ય નીતિકારે કહ્યું કે વિદ્યા એક એવું ધન છે જેને ચોર ચોરી ન શકે, રાજા છીનવી ન શકે, ભાઈ વહેંચી ન શકે અને તે એટલું વજનદાર પણ નથી કે જેથી કોઈ ઉંચકી ન શકે. તેને ખર્ચવાથી વધે છે અને જો સંચય કરવામાં આવે તો ઘટે છે. તેથી વિદ્યા સર્વ ધનોમાં શ્રેષ્ઠ છે. વિદ્વાન અને રાજા વચ્ચે તુલના ન કરી શકાય. કારણ કે રાજા પોતાના દેશમાં જ પૂજાય છે, જ્યારે વિદ્વાન વિદ્યાના બળથી સર્વત્ર પૂજાય છે.

મનુષ્યનાં સામાન્યતઃ ચાર ઉદ્દેશ્ય છે - ધર્મ, અર્થ,

આપણી સુંદરતાને ઓપ આપતા કે ચાર ચાંદ લગાવતા કેશને સાચવતા હોવા છતાં તેના પર બાહ્ય અને આંતરિક એવા કેટલાય પરિબળો આતંક ફેલાવતા હોય છે. તેના પરિણામે વાળ ખરવા, વાળના ટુકડા થઈ જવા, વાળના છોડા બે મોઢાવાળા થઈ જવા, માથાની ત્વચામાં ઉંદરી, ખોડો, ગુંમડા, નાની ફોલ્લીઓ જેવા રોગો થવા અને પરિણામ સ્વરૂપે વાળનો વિરહ ચાલુ થઈ જાય છે.

આયુર્વેદમાં ખરતા વાળ અટકાવી મજબૂત કરે અને લાંબા થાય, વાળ વધે તેવા ઘણા સરળ, નિર્દોષ ઉપચાર બતાવેલ છે.

તદ્ઉપરાંત વિશેષ ચિકિત્સામાં નસ્યકર્મ, શિરઃ પરિષેક, શિરોભસ્તિ, શિરઃ અભ્યંગ, શિરોપિચુ, શિરોધારાનું વર્ણન પણ શ્રેષ્ઠ છે. તે માટે યોગ્ય વૈદ્યની સલાહ લઈને જ ચિકિત્સા કરાવવી. જેથી આપના માથાના દુઃખાવા સમાન માથાના વાળ ઉતરવાના રોગમાં ફાયદો પ્રાપ્ત કરી શકાય.

બ્રહ્મવિત્ ઋષિઓ કહે છે - સંસારમાં બે વિદ્યાઓ જાણવી આવશ્યક છે. એક છે પરા અને બીજી છે અપરા.

કામ અને મોક્ષ. આ ઉદ્દેશ્યને પ્રાપ્ત કરવા માટે વિદ્યા જ સહાયક બને છે. તેથી પ્રમાદરહિત એપણાઓ ત્યજી વિદ્યાનો અવશ્ય પ્રયત્ન પૂર્વક આશ્રય લેવો જોઈએ. દુષ્ટ લોકો પોતાની વિદ્યાને વિવાદ માટે, ધન અને તેનાથી મળતા આનંદ પ્રમોદ માટે અને શક્તિ બીજાને પિડીત કરવા માટે ખર્ચે છે. સાચે જ તે માતા શત્રુ છે અને પિતા વેરી છે જેઓ પોતાના બાળકને શિક્ષા પ્રદાન કરતા નથી.

વિદ્યા ચાર પ્રકારથી આવે છે. આગમકાળ, સ્વાધ્યાયકાળ, પ્રવચનકાળ અને વ્યવહારકાળથી. આજનદ મનુષ્ય અહીં જ ભ્રમિત થઈ જાય છે. આપણે

માત્ર જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી લઈએ છીએ. માહિતી એકત્રિત કરી લેવામાત્રથી કોઈ

કાર્યની સિદ્ધિ થઈ જતી નથી. જેવી રીતે લોકમાં જ્ઞાનને ક્રિયારૂપમાં લાવવું જરૂરી છે તેવી જ રીતે બ્રહ્મ વિદ્યાને ભણીને, શીખીને આચરણમાં મુકવી પડે છે. આચરણમાં ન હોય તેવી બ્રહ્મ વિદ્યાથી કોઈ મનુષ્ય મોક્ષ પદને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી.

બ્રહ્મવિત્ ઋષિઓ કહે છે - સંસારમાં બે વિદ્યાઓ જાણવી આવશ્યક છે. એક છે પરા અને બીજી છે અપરા. ચાર વેદો, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરૂક્ત, છંદ, જયોતિષનું જ્ઞાન અપરા વિદ્યા છે અને જે વિદ્યા વળે તે અક્ષર બ્રહ્મનું જ્ઞાન થાય તે પરા વિદ્યા છે. આ પરા વિદ્યા મુખ્યત્વે નિરવયવી, ઈન્દ્રિયાતીત, નિત્ય અને વિભુ એવા પરમાત્માનાં નીજ સ્વરૂપને અનુભવવાની વિદ્યા છે. ઉપનિષદ્કાર કહે છે કે બ્રહ્મ અંદર-બહાર સર્વત્ર પહોંચેલો છે, સૂક્ષ્મતમ છે, અવ્યય છે, બધા ભૂતોનું કારણ છે. બુદ્ધિમાન પુરુષો પરા વિદ્યાથી અક્ષર બ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર કરી લે છે. સાંખ્ય દર્શનકાર પણ કહે છે કે મનુષ્ય વિદ્યા-વિવેકરૂપી નેત્ર દ્વારા પુરુષાર્થ કરતો કરતો પ્રકૃતિ અને પુરુષનાં ભેદનો સાક્ષાત્કાર કરી પ્રકૃતિના બંધનમાંથી છૂટી આત્મિક સુખ અપવર્ગ અર્થાત મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી લે છે. દરેક મનુષ્યનું એ કર્તવ્ય છે કે તેઓ અપરા વિદ્યાની સાથે પરા વિદ્યા ભણી મોક્ષના માર્ગે આગળ વધે.

આયુર્વેદામૃતમ્..... (પાન-રત્નું શેષ)

અને રાત્રે સૂતી વખતે વાળને ખુલ્લા ન રાખતાં તેવી રીતે બાંધવા જેથી વાળને ઘસારો ઓછો આવે.

- ૭) વાળને હંમેશા સૌ પ્રથમ મોટા દાંતાવાળા કાંસકાથી ઓળવા જેથી ગૂંચ નીકળી જાય અને વાળ ઓછા ઉતરે.
- ૮) ખૂબ મેલી, પરસેવાવાળી માથાની ત્વચા હોય ત્યારે માથાની ત્વચામાં માલિશ કરશો નહીં. પહેલા દિવસે સાદા પાણીથી માથુ સાફ કરી પછી તેલ નાંખીને વાળ સ્વચ્છ કરવા.
- ૯) વધારે પડતા કલર કે ડાઈનો ઉપયોગ ટાળો.
- ૧૦) જાહેરાતોથી આકર્ષાઈને નવા-નવા તેલ, સેમ્પૂ, હેરકલરનો ઉપયોગ ટાળો.
- ૧૧) એકદમ ગરમ પાણીથી વાળ ન ધોવા.
- ૧૨) વાળને સખત તડકો, ખૂબ ગરમ પાણી, ખૂબ ઠંડા પાણીથી બચાવો.

અગ્નિપથનું લવાજમ મોકલવાનું સ્થળ

શ્રી અરવિંદભાઈ રાણા

ઓ-૫૦૧, શુકન સ્કાય,

સિટી પલ્સની બાજુમાં,

કુડાસણ, તા.જિ. ગાંધીનગર-૩૮૨૪૨૧

મોબા. ૯૭૨૭૭ ૦૦૨૦૮

e-mail : agnipathweekly@gmail.com

આપ નીચેના બેંક એકાઉન્ટમાં વાર્ષિક લવાજમ પેટે સહયોગ રાશી રૂા. ૨૦૦/- ભરી તેની જાણ અગ્નિપથને કરી શકો છો.

ખાતાનું નામ : અગ્નિપથ

બેંક : યુનાઈટેડ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા

શાખા : ગાંધીનગર,

કરન્ટ એકાઉન્ટ નં. ૧૪૫૫૦૫૦૦૦૩૬૮૧

સ્વામી શાંતાનંદજી દ્વારા લિખિત સામ અથર્વ વેદ શતક પુસ્તકનું લોકાર્પણ કરાયું

વૈદિક પરિવારની ગાંધીનગર શાખા દ્વારા કરવામાં આવેલ કાર્યોની જાણકારી અપાઈ

યુવા દાર્શનિક સંન્યાસી અને લોકાર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું. સ્વામી શાંતાનંદજી સરસ્વતી સહિત સાર્વદેશિક આર્ય પ્રતિનિધિ સભાના અધ્યક્ષ અને આર્યજગતના ભામાશા શ્રી સુરેશચંદ્ર અગ્રવાલ, અગ્નિપથનાં તંત્રી અને વૈદિક પ્રચારક શ્રી અરવિંદભાઈ રાણા, સાહિત્યકાર ડૉ. કેશુભાઈ દેસાઈ વગેરે મહાનુભાવોનાં વરદ હસ્તે લોકાર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

ગાંધીનગરમાં વૈદિક પરિવાર દ્વારા તરીકે અને વૈદિક પરિવારનાં મેનેજીંગ ધાર્મિક, સામાજિક અને સેવાકીય પ્રવૃત્તિઓનાં માધ્યમથી વૈદિક વિચારોનો પ્રચાર-પ્રસાર કરવામાં આવી રહ્યો છે. ખાસ કરીને બાળકોને સ્ટ્રેસ મેનેજમેન્ટ અને શૈક્ષણિક સફળતાનાં વૈદિક ઉપાયો વિષય ઉપર શિબિરો, કાર્યશાળાઓ અને વ્યાખ્યાનોનું આયોજન કરવા ઉપર વિશેષ ભાર મુકવામાં આવી રહ્યો છે. આ પ્રકારનાં કાર્યક્રમોમાં વૈદિક પરિવારનાં ટ્રસ્ટી અને અગ્નિપથનાં તંત્રી શ્રી અરવિંદભાઈ રાણા મુખ્ય પ્રશિક્ષક તરીકે અને વૈદિક પરિવારનાં મેનેજીંગ ટ્રસ્ટી શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ગાંધી સહાયક વક્તા તરીકે સેવાઓ પ્રદાન કરી રહ્યાં છે. વૈદિક ધ્યાનની પ્રક્રિયા, યોગ દર્શનનાં આધારે મનને એકાગ્ર કરવાનાં ઉપાયો, મનન-ચિંતનની પ્રક્રિયા, આત્મનિરીક્ષણ જેવા અનેક વિષયોનું પ્રશિક્ષણ આપવામાં આવે છે. ઉત્સવોની ઉજવણી અને વિશેષ આધ્યાત્મિક વ્યાખ્યાનો પણ યોજવામાં આવી રહ્યાં હોવાનું શ્રી અરવિંદભાઈ રાણાએ જણાવ્યું હતું.

વડોદરા ખાતે ચતુર્વેદ પારાયણ મહાયજ્ઞ સંપન્ન

વડોદરા આર્યસમાજ-વિશ્રામભાગ, વડોદરા દ્વારા તા. ૨૫-૧૦-૨૦૧૭ થી ૧૫-૧૧-૨૦૧૭ સુધી ચતુર્વેદ પારાયણ યજ્ઞનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. વડોદરાનાં સુપ્રસિદ્ધ સ્થળ લકુલીશ ધામ, કાયાવરોહણ ખાતે યોજાયેલા આ કાર્યક્રમમાં યજ્ઞનાં ભ્રમ્મા સ્થાને ટંકારા ગુરુકુળનાં પૂર્વ આચાર્ય વિદ્યાદેવજી ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યાં હતા. પ્રતિદિન આચાર્ય વિદ્યાદેવજી દ્વારા વેદ મંત્રોની વ્યાખ્યા કરી

વેદોમાં વર્ણિત ઈશ્વર, જીવ અને પ્રકૃતિ સંબંધિત જાણકારી આપવામાં આવતી હતી. વડોદરાનાં ધર્મપ્રેમી લોકોની યજ્ઞમાં રૂચિ વધે તથા તેઓ ઈશ્વરાજ્ઞા મુજબ ધાર્મિક જીવન વ્યતીત કરવા પ્રેરાય તે પ્રકારની વેદ મંત્રો આધારિત જાણકારી રોચક સ્વરૂપે આપવામાં આવતી હતી. લોકો ઈશ્વરનાં સાચા સ્વરૂપને જાણે, પ્રતિદિન સંધ્યા અને હવન કરે તથા

જીવનમાં સેવા, પરોપરકાર, દાન વગેરેની ભાવના ઉજાગર થાય તે માટે વિવિધ વિદ્વાનો દ્વારા ઉપદેશો આપવામાં આવતા હતા. દરરોજ સવારે ૭-૦૦ થી ૧૨-૩૦ સુધી અને સાંજે ૩-૦૦ થી ૬-૦૦ વાગ્યા સુધી યજ્ઞ અને સત્સંગના કાર્યક્રમો ચાલતા હતા. ગુરુકુળ એટાનાં ભ્રમ્હચારીગણે વેદપાઠ કરેલ. આ કાર્યક્રમમાં દરરોજ અલગ અલગ વિદ્વાનોને આમંત્રિત કરીને તેમની વાણીનો લાભ શ્રોતાજનોને આપવામાં આવતો હતો. આ ક્રમમાં ગાંધીનગર સ્થિત વૈદિક પરિવારનાં પંડિત શૈલેન્દ્રજી શાસ્ત્રીને પણ વ્યાખ્યાન માટે આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. તેમણે યજ્ઞ શા માટે અનિવાર્યરૂપે કરવો જોઈએ એ વિષય ઉપર જ્ઞાનવર્ધક અને મનનીય વ્યાખ્યાન

આપ્યું હતું. અત્રે એ ઉલ્લેખનીય છે કે પંડિત શૈલેન્દ્રજી શાસ્ત્રી આર્યગ્રામ-સંધેજા ખાતે યજ્ઞ થેરાપીનાં ક્ષેત્રમાં સંશોધન કાર્યમાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવી રહ્યાં છે.

આ કાર્યક્રમોમાં અલગ અલગ વિદ્વાનોને આમંત્રણ આપવામાં આવતું હતું. જેમાં શ્રી દેવેન્દ્રજી શાસ્ત્રી, શ્રી દેવનારાયણ શાસ્ત્રી, મથુરાથી સ્વામી વિશ્વાનંદજી, શ્રી ઓમવીરજી વગેરે જેવા વિદ્વાનોએ તેમના જ્ઞાનનો લાભ ધર્મપ્રેમી લોકોને આપવામાં આવ્યો હતો. આ કાર્યક્રમને સફળ બનાવવા લકુલીશ ધામનાં સ્વામી પ્રિતમમુનીજી, આર્યસમાજનાં મંત્રી શ્રી ભગવાન સ્વરૂપ શર્મા સહિત અનેક કાર્યકર્તાઓએ પ્રસંશનીય કામગીરી કરી હતી.